

ПРАВОВА ОСНОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ВІДКРИТОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Калянов Д. П.

У статті аналізується правова основа реалізації принципу відкритості та прозорості в діяльності поліції. Розглянуто діяльність поліції щодо забезпечення інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки й порядку. Аналізуються нормативно-правові акти, що розкривають зміст зазначених принципів. Доведено, що відкритість і прозорість органів поліції є невід'ємними характеристиками здійснення державної влади на засадах демократії.

Ключові слова: відкритість, прозорість, поліція, інформування, громадськість, інформація, контроль.

В статье анализируется правовая основа реализации принципа открытости и прозрачности в деятельности полиции. Рассмотрена деятельность полиции по обеспечению информирования органов государственной власти и органов местного самоуправления, а также общественности о своей деятельности в сфере охраны и защиты прав и свобод человека, противодействия преступности, обеспечения общественной безопасности и порядка. Анализируются нормативно-правовые акты, раскрывающие содержание указанных принципов. Доказано, что открытость и прозрачность органов полиции являются неотъемлемыми характеристиками осуществления государственной власти на принципах демократии.

Ключевые слова: открытость, прозрачность, полиция, информирования, общественность, информация, контроль.

The article analyzes the legal basis for the implementation of the principle of openness and transparency in police activities. The work of the police to ensure the information of public authorities and local authorities, as well as the public about its activities in the field of protection and protection of human rights and freedoms, counteracting crime, ensuring public security and order is considered. Analyzed are normative legal acts that disclose the content of these principles. It is proved that the openness and transparency of the police are integral characteristics of the exercise of state power on the principles of democracy.

Key words: openness, transparency, police, information, public, information, control.

Зважаючи на актуальні проблеми та завдання щодо реформування Міністерства внутрішніх справ та у зв'язку з прийняттям Закону України "Про національну поліцію" [2] особливого значення набувають питання вдосконалення організації взаємодії поліції з громадськими інститутами та громадянами з метою забезпечення суспільної довіри до поліції, відповідно - більш успішного здійснення законодавчо закріплених основних напрямів її діяльності. Правовою основою цього процесу є ст. 9 закону [2], яка визначає, що поліція здійснює свою діяльність на засадах відкритості та прозорості в межах,

визначених Конституцією [1] та законами України.

Поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку, тобто сучасне уявлення про діяльність поліції будується не на пошуку допомоги ззовні, а на самостійній активній позиції, необхідності визначення ефективних механізмів формування суспільної довіри і підтримки громадян. Закон [2] дає зрозуміти, що цим питанням повинна займатися сама поліція, оскільки зрештою успіх такої роботи безпосередньо пов'язаний з оцінкою якості її правоохоронної діяльності з боку суспільства і окремих громадян.

Конституція України встановлює право громадян на збирання інформації законним способом, право на письмове або особисте звернення до державних органів (ст. 34, 40) [1]. Подальший розвиток це положення отримало в Законі України "Про інформацію" [3], ст. 6 якого встановлено, що право на інформацію забезпечується серед іншого і створенням можливостей для вільного доступу до статистичних даних, інших інформаційних ресурсів та обов'язком суб'єктів владних повноважень інформувати громадськість та засоби масової інформації про свою діяльність і прийняті рішення. І таке право може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Способи отримання такої інформації встановлені в Законі України "Про доступ до публічної інформації" [4]. Згідно зі ст. 5 указанного закону доступ до інформації забезпечується шляхом:

1) систематичного та оперативного оприлюднення інформації: в офіційних друкованих виданнях; на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет; на єдиному державному веб-порталі відкритих даних; на інформаційних стендах; будь-яким іншим способом;

2) надання інформації за запитами на інформацію.

Оскільки реалізація принципу відкритості та прозорості в діяльності поліції заснована на забезпеченні доступу до інформації зазначеними способами, розглянемо їх більш детально.

Відповідно до ст. 2 Закону України "Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації" [5] засоби масової інформації України мають право висвітлювати всі аспекти діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані надавати засобам масової інформації повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, передбачених Законом України "Про державну таємницю" [6]. Разом

© Д.П. Калянов, 2017

із тим, сьогодні спостерігаємо дещо однобокий підхід до висвітлення діяльності поліції в ЗМІ, розрахований на поширення лише тієї інформації, яка пов'язана з виконанням виключно правоохоронної функції поліції. Телевізійний ефір заповнили популярні програми правоохоронної тематики. Водночас слід активніше проводити роботу, спрямовану на відродження й підтримання в середовищі телеглядачів та радіослухачів позитивного образу працівника правоохоронних органів і підвищення довіри громадян до діяльності Національної поліції.

Дієвим способом забезпечення доступу до інформації є розміщення поліцією інформації про свою діяльність у мережі Інтернет. Правовою основою цього є ст. 5 закону [4], яка встановлює обов'язок державних органів, у тому числі й поліції, розміщувати інформацію про свою діяльність у мережі Інтернет. Крім того, ст. 15 закону [4] конкретизує необхідний мінімум інформації про державний орган, що зобов'язаний її оприлюднювати, докладно встановлюючи її зміст. Організація функціонування веб-сайту органу виконавчої влади передбачає затвердження його внутрішнього Порядку інформаційного наповнення з визначенням конкретних структурних підрозділів та посадових осіб, відповідальних за своєчасну підготовку і подання інформації та її зміст за кожним тематичним напрямом, відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 04.01.2002 № 3 "Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади" з урахуванням вимог Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади, затвердженого наказом Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України 25.11.2002 № 327/225.

Розміщення державними органами інформації про свою діяльність у приміщеннях, займаних цими органами, виконує те ж завдання, що й попередні способи. Разом із тим, такий спосіб розміщення інформації має суттєву відмінність як за формою, так і за змістом. Місця розміщення інформації (інформаційні стенди, електронні табло, інформаційні стійки і інші носії) повинні бути доступними для громадян, включаючи всі необхідні умови для її відображення: необхідна освітленість, читаність і змістовність інформації та інше. Тим часом особливості розміщення інформації нормативними правовими актами регламентуються недостатньо. Наприклад, у п. 3.2 додатку № 10 до Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України, затвердженого наказом МВС України від 11.11.2010 № 550, детально встановлюється, яка інформація повинна бути розміщена в дільничному пункті поліції (у коридорі (холі) приміщення дільничного пункту розташовуються стенди наочної агітації, на яких розміщуються: Конституція України; Закон України "Про поліцію"; закони, укази і розпорядження Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, інші нормативно-правові акти, у тому числі органів місцевого самоврядування, прийняті з питань забезпечення правопорядку; витяг із Закону України "Про звернення громадян"; буклети-пам'ятки населенню з правової тематики; інша необхідна інформація), а де і як вона повинна розміщуватися - дається лише посилання на коридор (хол) і обладнаний інформаційний стенд.

Ознайомлення користувачів з інформацією про діяльність державних органів у приміщеннях, займаних зазначеними органами, а також через бібліотечні та архівні

фонди пов'язано з якістю самої інформації, яка орієнтована на висвітлення деталей роботи державного органу, а також на реальну можливість користуватися джерелами цієї інформації. Наприклад, взяти в руки і ознайомитися зі змістом буклетів, довідників, нормативних правових актів та інших документів, використовувати електронні альтернативи вищеназваних джерел інформації. За всієї очевидності сказаного нерідко виникають перешкоди, що утрудняють ознайомлення з інформацією. Наприклад, стенди можуть розташовуватися надто високо, з яких самостійно зняти потрібний документ вдається не кожному. Приєднаний до стенду нормативний правовий акт або довідник ледве вдається перегортати, а іноді це зробити просто неможливо. Дрібний шрифт або стан документа також є перешкодою для ознайомлення з інформацією. Очевидно, урахувати такі нюанси в нормативних правових актах складно, викоринити формалізм у даній роботі покликані посадові особи поліції, відповідальні за доступ до інформації. Ознайомлення користувачів з інформацією про діяльність поліції через бібліотечні та архівні фонди здійснюється шляхом видання відомчих збірників нормативних правових актів МВС, статистичних звітів, а також газет.

Відповідно до статей 19, 20 закону [4] та Указу Президента України від 5 травня 2011 р. № 547 "Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації" та з метою врегулювання порядку прийому, реєстрації, розгляду запитів на публічну інформацію, розроблено Інструкцію про порядок прийому, реєстрації, розгляду запитів на публічну інформацію та відшкодування запитувачами фактичних витрат на копіювання та друк документів у системі МВС України, затверджену наказом МВС України від 27.03.2012 № 245. На веб-сайтах органів поліції забезпечується виділення окремої рубрики "Доступ до публічної інформації", передбачається розміщення відповідної інформації на інформаційних стендах, виділення приміщення, обладнання робочих місць для роботи із запитами на отримання публічної інформації відповідною копіювально-розмножувальною та оргтехнікою, засобами телефонного зв'язку, електронною поштою.

Предмет запиту може бути найрізноманітнішим: статистична інформація (про стан злочинності, кількість виявлених адміністративних правопорушень, звернення громадян, проведені перевірки тощо), час прийому громадян з особистих питань керівним складом підрозділу поліції, час проведення планових перевірок піднаглядних суб'єктів, інформація про кількість сил і засобів, задіяних для охорони громадського порядку, вакантні посади тощо. Обмеження пов'язані лише з інформацією, вільне поширення якої заборонено законом. Це державна таємниця, оперативно-розшукова діяльність, персональні дані про фізичних і юридичних осіб і т. д.

Отже, аналіз чинного законодавства, що регулює суспільні відносини у сфері відкритості і прозорості в діяльності Національної поліції, показав наявність великого масиву нормативно-правових актів, і хоча багато з них не позбавлені недоліків, проте вони виконують своє основне завдання - створюють правову основу для доступу фізичних і юридичних осіб до інформації про місце, про особливості проходження служби, про призначення, функції та завдання, правове становище та інші аспекти діяльності поліції, формують образ поліцейського не тільки як борця зі злочинністю, але і як найближчого захисника прав і законних інтересів громадян.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Про національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2015. - № 40-41. - Ст.379.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 48. Ст. 650.
4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2011. - № 32. - Ст. 314.
5. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в

Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.1997 № 539/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 49. - Ст. 299.

6. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 16. - Ст. 93.

*Калаянов Д.П.,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри державно-правових
дисциплін ОДУВС
Надійшла до редакції: 10.03.2017*